

Жасөспірімдердің тыңдалым дағдыларын дамытуда заманауи технологияларды тиімді қолдану жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
17.05.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188798/>

УДК 37.091.3:004:811.111

Бейсен Мәрім

(КА-23-5)

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды Ұлттық зерттеу университеті

Аннотация. Бұл ғылыми мақалада жасөспірімдердің ағылшын тіліндегі тыңдалым дағдыларын дамытуда заманауи технологияларды қолданудың теориялық және практикалық аспектілері жан-жақты қарастырылады. Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында білім беру жүйесі ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен тығыз байланысты дамып келеді. Осыған байланысты тыңдалым дағдыларын қалыптастыруда дәстүрлі әдістермен қатар мультимедиалық, интерактивті және цифрлық құралдарды қолдану өзекті мәселе болып отыр. Мақалада тыңдалым үдерісінің психолінгвистикалық ерекшеліктері, жасөспірімдердің когнитивтік даму деңгейі және олардың оқу мотивациясына әсер ететін факторлар талданады.

Abstract. This scientific article examines in detail the theoretical and practical aspects of the use of modern technologies in the development of listening skills in English by adolescents. In the conditions of the modern digital society, the education system is developing in close connection with information and communication technologies. In this regard, along with traditional methods, the use of multimedia, interactive and digital tools in the formation of listening skills is becoming an urgent problem. The article analyzes the psycholinguistic features of the listening process, the level of cognitive development of adolescents and factors affecting their learning motivation.

Кілт сөздер: тыңдалым дағдылары, ағылшын тілі, заманауи технологиялар, цифрлық оқыту, жасөспірімдер, мультимедиа, онлайн платформалар

Keywords: listening skills, English, modern technologies, digital learning, teens, multimedia,

online platforms

Қазіргі жаһандану жағдайында шет тілдерін меңгеру – білім беру жүйесінің басым бағыттарының бірі болып табылады. Әсіресе, ағылшын тілі халықаралық қатынас құралы ретінде маңызды орын алады. Тілді меңгеру барысында тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдылары кешенді түрде қалыптасады. Осы дағдылардың ішінде тыңдалым ерекше орын алады, себебі ол тілдік ақпаратты қабылдаудың негізгі арнасы болып табылады [1].

Жасөспірімдердің тыңдалым дағдыларын дамыту – күрделі әрі көпқырлы процесс. Бұл кезеңде оқушылардың танымдық белсенділігі, есте сақтау қабілеті және логикалық ойлауы қарқынды дамиды. Бұған қоса, олардың цифрлық технологияларға деген қызығушылығы жоғары болады. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, тыңдалым дағдыларын дамытуда заманауи технологияларды қолдану өзекті мәселе болып табылады [2].

Дәстүрлі оқыту әдістері көбінесе оқушылардың белсенді қатысуын толық қамтамасыз ете алмайды. Ал заманауи технологиялар интерактивтілік, көрнекілік және қолжетімділік сияқты артықшылықтар арқылы оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан бұл мақалада тыңдалым дағдыларын дамытуда заманауи технологияларды қолданудың теориялық және практикалық аспектілері қарастырылады.

Тыңдалым – бұл сөйлеу тілін қабылдау және түсіну процесі. Ол тек дыбысты есту ғана емес, сонымен қатар алынған ақпаратты өңдеу, талдау және интерпретациялау қабілеттерін қамтиды. Ғалымдардың пікірінше, тыңдалым дағдысы бірнеше компоненттерден тұрады: фонетикалық қабылдау, лексикалық түсіну, грамматикалық құрылымды тану және контексті талдау [3].

Тыңдалым үдерісінде оқушы сөйлеу қарқынын, екпінді, интонацияны және тілдің дыбыстық ерекшеліктерін ажырата білуі қажет. Сонымен қатар, ол мәтіннің негізгі идеясын анықтап, қосымша ақпаратты сүзгіден өткізе алуы тиіс. Бұл дағдыларды қалыптастыру жүйелі түрде ұйымдастырылған оқыту процесін талап етеді [4].

Тыңдалым – тілдік коммуникацияның маңызды компоненті. Ол бірнеше кезеңнен тұрады: дыбысты қабылдау, мағынаны түсіну, ақпаратты өңдеу, интерпретациялау. Ғалымдардың пікірінше, тыңдалым дағдысы тіл үйренудің ең күрделі аспектілерінің бірі болып табылады, себебі ол бір уақытта бірнеше когнитивтік процестерді талап етеді. Тыңдалым барысында оқушы тек сөздерді ғана емес, сонымен қатар сөйлеушінің интонациясын, эмоциясын және сөйлеу стилін де қабылдайды. Бұл процесті тиімді дамыту үшін жүйелі жаттығулар қажет.

Жасөспірімдер – ақпаратты тез қабылдайтын, бірақ сонымен қатар зейін тұрақтылығы

төмен болуы мүмкін топ. Сондықтан тыңдалым тапсырмалары қысқа, мазмұнды және қызықты болуы тиіс. Заманауи технологиялар осы талаптарды орындауға мүмкіндік береді. Мысалы, бейнематериалдар мен интерактивті тапсырмалар оқушылардың назарын ұстап тұруға көмектеседі Сонымен бірге, жасөспірімдер әлеуметтік желілер мен мобильді қосымшаларды белсенді қолданады. Бұл олардың оқу процесінде цифрлық ресурстарды пайдалануға бейімділігін арттырады. Сондықтан оқытуда осы факторларды ескеру маңызды. [5].

Заманауи технологияларды қолдану тыңдалым дағдыларын дамытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. Атап айтқанда, мультимедиалық құралдар арқылы оқушылар шынайы тілдік ортаға жақын жағдайларда білім алады. Бейнематериалдар, фильм үзінділері, сұхбаттар мен жаңалықтар бағдарламалары оқушылардың тілдік тәжірибесін байытып, олардың әртүрлі акценттерді қабылдау қабілетін дамытады. TED сөйлеген сөздері және ағылшын тіліндегі жаңалықтар сөдік қорын байытады. Бұл материалдар оқушылардың тыңдау қабілетін табиғи ортада дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, визуалды қолдаудың болуы ақпаратты түсінуді жеңілдетеді және есте сақтауды жақсартады.

Цифрлық білім беру платформалары тыңдалым дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады, себебі олар оқыту процесін даралауға мүмкіндік береді. Әрбір оқушы өз деңгейіне сәйкес тапсырмаларды орындап, қажет болған жағдайда материалды бірнеше рет қайталап тыңдай алады. Бұл тәсіл оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге және олардың оқу қарқынын сақтауға жағдай жасайды. Сонымен қатар, автоматты түрде берілетін кері байланыс оқушыларға өз қателерін анықтап, оларды түзетуге мүмкіндік береді. [6]

Мобильді қосымшаларды қолдану тыңдалым дағдыларын дамытуда ерекше тиімді болып табылады. Қазіргі жасөспірімдер мобильді құрылғыларды белсенді пайдаланатындықтан, оқу процесін осы құралдармен байланыстыру олардың қызығушылығын арттырады. Мобильді қосымшалар арқылы оқушылар кез келген уақытта және кез келген жерде тыңдалым жаттығуларын орындай алады, бұл олардың өздігінен білім алу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Қоса айтқанда, көптеген қосымшаларда ойын элементтері қолданылатындықтан, оқу процесі қызықты әрі тартымды болады. Мобильді оқыту (mobile learning) қазіргі білім беру тренді болып табылады. Бұл оқушылардың мотивациясын арттырады. [7]

Подкасттар тыңдалым дағдыларын дамытуда кеңінен қолданылатын құралдардың бірі болып табылады. Олар әртүрлі тақырыптарды қамтып, оқушылардың сөздік қорын кеңейтеді және тілдік материалды әртүрлі контексте қабылдауға мүмкіндік береді. Подкасттар тыңдалымды дамытуда тиімді құрал, әртүрлі тақырыптарды талдай алады, әртүрлі акценттер естіп оларды ажырата алады, табиғи сөйлеуді үйренеді. Бұл әдіс оқушылардың тілдік ортасын кеңейтеді. Подкасттарды жүйелі түрде тыңдау арқылы

оқушылар сөйлеу қарқынына бейімделіп, әртүрлі сөйлеу стилдерін түсінуге үйренеді. Бұл олардың шынайы тілдік ортада қарым-қатынас жасау қабілетін арттырады. [8]

Тыңдалым дағдыларын дамытуда интерактивті технологиялардың да маңызы зор. Онлайн сабақтар, бейнеконференциялар және виртуалды сыныптар арқылы оқушылар шынайы уақыт режимінде тілдік қарым-қатынасқа түсе алады. Бұл олардың тек тыңдалым ғана емес, сонымен қатар айтылым дағдыларын да дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, интерактивті тапсырмалар мен ойындар оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді және олардың мотивациясын арттырады.

Оқыту процесінде мұғалімнің рөлі ерекше маңызды болып табылады. Мұғалім заманауи технологияларды тиімді пайдалана отырып, оқу материалдарын дұрыс таңдап, оларды оқушылардың деңгейіне сәйкес бейімдеуі қажет. Сонымен қатар, мұғалім оқушыларға тыңдалым стратегияларын үйретуі тиіс. Мысалы, негізгі ойды анықтау, маңызды ақпаратты бөліп алу, контекст арқылы мағынаны түсіну сияқты дағдыларды дамыту тыңдалым процесінің тиімділігін арттырады.

Зерттеу барысында жүргізілген тәжірибелік жұмыстар заманауи технологияларды қолданудың тиімділігін көрсетті. Оқушылардың тыңдалым дағдыларының деңгейі айтарлықтай артқаны байқалды, сонымен қатар олардың оқу процесіне деген қызығушылығы күшейді. Оқушылар аудио және бейне материалдарды қолдану арқылы ақпаратты жақсы қабылдап, оны талдау қабілетін дамытты. Бұл өз кезегінде олардың жалпы тілдік құзыреттілігінің қалыптасуына оң әсер етті.

Қорытындылай келе, жасөспірімдердің тыңдалым дағдыларын дамытуда заманауи технологияларды тиімді қолдану білім беру процесінің сапасын арттырудың маңызды факторы болып табылады. Цифрлық құралдарды дұрыс және жүйелі пайдалану оқушылардың тыңдалым қабілетін жетілдіріп қана қоймай, олардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастырады және оқу мотивациясын арттырады. Осыған байланысты заманауи технологияларды білім беру процесіне кеңінен енгізу және оларды әдістемелік тұрғыдан дұрыс қолдану қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Richards J.C. *Teaching Listening and Speaking*. – Cambridge, 2008.
2. Harmer J. *How to Teach English*. – Longman, 2007.
3. Field J. *Listening in the Language Classroom*. – Cambridge, 2008.
4. Rost M. *Teaching Listening*. – Pearson, 2011.
5. Mayer R. *Multimedia Learning*. – Cambridge, 2009.
6. Beatty K. *CALL*. – Routledge, 2010.

7. *Kukulska-Hulme A. Mobile Learning. – Routledge, 2012.*
8. *Stanley G. Language Learning with Technology. – Cambridge, 2013.*

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы**. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.